

Iulian Mihai L. Constantinescu

**DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII
DE LA ACRIVIA CANONICĂ
LA ICONOMIA BISERICESCĂ**

Ediția a II-a

**EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2020**

Referenți științifici:

Prof. Univ. Dr. Vlassios PHIDAS - Atena

Pr. Prof. Univ. Dr. Nicolae DURĂ - Constanța

Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin RUS - Arad

Pr. Conf. Univ. Dr. Dumitru GĂINĂ - București

Copyright © 2020 – Iulian Mihai L. Constantinescu.

Toate drepturile sunt rezervate autorului

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României **CONSTANTINESCU, IULIAN MIHAI**

**De impedimentis matrimonii : de la acrivia canonică la
iconomia bisericească / Iulian Mihai L. Constantinescu. - Ed. a
2-a. - Craiova : Universitaria, 2020**

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1640-0

2

© 2020 by Editura Universitaria

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețelele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Iulian Mihai L. Constantinescu

**DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII
DE LA ACRIVIA CANONICĂ
LA ICONOMIA BISERICESCĂ**

*Cu referiri la Noile Coduri civil și penal
Legea nr. 287/2009 și Legea nr. 286/2009*

Ediție îngrijită de:
Radu Săvulescu

EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2020

Iulian Mihai L. Constantinescu s-a născut la 10 ianuarie 1978, în jud. Teleorman, localitatea Turnu Măgurele; Absolvent al Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din Craiova (2001); Doctor în Teologie, specialitatea Drept canonic, la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, cu teza *Căsătoria – Sfântă Taină a Bisericii și instituție juridică de dreptul familiei. Studiu canonic și juridic comparat* (2007); Absolvent al Facultății de Drept și Științe Administrative a Universității din Craiova (2010) și studii de Drept la Universitatea din Fribourg, Elveția; Dintre studiile postuniversitare (2001-2008): studii aprofundate la Facultatea de Teologie din Craiova; studii de masterat în Teologie, specialitatea Drept canonic, bursier la *Institut d'Études Supérieures en Théologie Orthodoxe* – Chambésy/Geneva; bursier al Universității din Fribourg, Facultatea de Teologie Romano-Catolică, specialitatea Drept canonic; cercetări științifice în cadrul *Consiliului Ecumenic al Bisericilor* din Geneva și la *Institut d'Études Œcuméniques* din Fribourg; studii în cadrul *Institut de droit canon et de droit ecclésiastique* al Facultății de Drept a Universității din Fribourg; *École de langue et de civilisation françaises* (ELCF) – Geneva; 2008 – Lector universitar titular la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova (cursuri nivel licență și master de Drept canonic, Administrație bisericească parohială și legislație; Legislație în asistența socială); Publicații în țară și în străinătate; Stagii de documentare în Elveția, Franța, Israel și Grecia; Participări la manifestări științifice naționale și internaționale; Colaborări la emisiuni de radio și televiziune.

* *

*

*Dedic această carte părinților mei, cărora le mulțumesc pentru susținerea în formarea mea universitară, teologică și juridică, pentru creșterea, aleasa educație în spiritul drepte credințe ortodoxe și pentru sprijinul permanent în tot ceea ce am întreprins, mamei mele **Niculina** (educatoare) și tatălui meu **Laurențiu Constantinescu** (profesor de matematică, trecut la cele veșnice într-o zi de toamnă a anului 2001), cărora le închin, cu emoție, întregul meu efort intelectual.*

* *
*

ABREVIERI

REVISTE ȘI DICȚIONARE:

<i>AAS</i>	<i>Acta Apostolicae Sedis</i> , Vatican
<i>AC</i>	<i>L'Année canonique</i> , Paris
<i>Ap</i>	<i>Apollinaris</i> , Vatican
<i>AUC</i>	<i>Analele Universității din Craiova</i> , seria Teologie
<i>BOR</i>	<i>Biserica Ortodoxă Română</i> , buletinul oficial al Patriarhiei Române
<i>DC</i>	<i>La documentation catholique</i> , Paris
<i>DDC</i>	<i>Dictionnaire de droit canonique</i> , (R. NAZ), Paris
<i>DirEccl</i>	<i>Il Diritto Ecclesiastico</i> , Milano
<i>DTC</i>	<i>Dictionnaire de théologie catholique</i> , Paris
<i>Ep</i>	<i>Episkepsis</i> , Chambésy-Genève
<i>ETL</i>	<i>Ephemerides Theologicae Lovanienses</i> , Louvain
<i>GB</i>	<i>Glasul Bisericii</i> , București
<i>IC</i>	<i>Ius Canonicum</i> , Navarra
<i>J</i>	<i>The Jurist</i> , Washington
<i>MA</i>	<i>Mitropolia Ardealului</i> , Sibiu
<i>MB</i>	<i>Mitropolia Banatului</i> , Timișoara
<i>MMS</i>	<i>Mitropolia Moldovei și Sucevei</i> , Iași
<i>MO</i>	<i>Mitropolia Olteniei</i> , Craiova
<i>MonEccl</i>	<i>Monitor Ecclesiasticus</i> , Roma
<i>NRT</i>	<i>Nouvelle Revue Théologique</i> , Bruxelles
<i>O</i>	<i>Orthodoxia</i> , București
<i>PDDC</i>	<i>Petit dictionnaire de droit canonique</i> , (J. WERCKMEISTER), Paris
<i>QDPE</i>	<i>Quaderni di diritto e politica ecclesiastica</i> , Milano
<i>RCDIP</i>	<i>Revue critique de droit international privé</i> , Paris

<i>RDC</i>	<i>Revue de droit canonique</i> , Strasbourg
<i>RT</i>	<i>Revista Teologică</i> , Sibiu
<i>SC</i>	<i>Studia Canonica</i> , Ottawa
<i>SOP</i>	<i>Service Orthodoxe de Presse</i> , Paris
<i>ST</i>	<i>Studii Teologice</i> , București
<i>Syn</i>	<i>Synodica</i> , Chambésy-Genève
<i>TV</i>	<i>Teologie și Viață</i> , Iași

ALTE ABREVIERI:

alin.	alineat
art.	articol
C. civ.	Codul civil
C. fam.	Codul familiei
C. pen.	Codul penal
can.	canon
cap.	capitol
CDC	Codul de drept canonic, Code de droit canonique
Cerf	Les Éditions du Cerf
CIC	Codex Iuris Canonici, Vatican, 1983
CR	Constituția României din 2003
Desclée	Desclée de Brouwer
ed.	Editura, ediția
EDP	Editura Didactică și Pedagogică
EIBMBOR	Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române
ex.	exemplu
f.d;f.a;f.l.	fără dată; fără an; fără loc
fig.	figura
HG	Hotărâre de Guvern
M. O.	Monitorul Oficial al României
N. C. civ.	Noul Cod civil, Legea nr. 287/2009
N. C. pen.	Noul Cod penal, Legea nr. 286/2009
n.n.	nota noastră
nr.	număr
p.; pp.	pagina, paginile
PSB	Părinți și Scriitori Bisericești

PUF	Presse Universitaire de France
rev.	revista
ș.a.	și alții
ș.u.	și următoarele
sec.	secol
t.	tom
trad. rom.	traducerea în limba română
TUB	Tipografia Universității din București
vol.	volum

PREFAȚĂ

Actualitatea prezentei lucrări, *De impedimentis matrimonii. De la acrivia canonică la iconomia bisericească*, în care se tratează piedicile sau impedimentele la căsătorie, pusă în lumină și de ultimele abordări teologice științifice în domeniul matrimonial, precum și necesitatea unei abordări actuale sub aspect canonic și juridic, m-au determinat să tratez acest subiect, aducând unele reflecții din perspectiva dreptului canonic ortodox, a dreptului canonic romano-catolic¹, precum și a legislației civile din România cu privire la căsătorie ca instituție juridică a statului. Raportul între cele două legislații este de reală importanță, iar armonizarea dreptului matrimonial din România se impune a fi rezolvată, tocmai prin lipsa de concordanță dintre reglementările dreptului canonic și ale dreptului familiei de stat, obligativitatea căsătoriei civile pentru administrarea căsătoriei religioase făcând și mai necesară o astfel de abordare juridico-canonică. O astfel de tematică se impune cu necesitate a fi abordată de teologii și canoniștii Bisericii noastre, mai

¹ Spre deosebire de literatura de specialitate limitată în Biserica Ortodoxă, în Biserica Romano-Catolică se poate constata existența a numeroase lucrări și studii de drept canonic matrimonial, unele dintre ele constituind un punct de plecare în alcătuirea lucrării de față, între care amintesc: Jacques VERNAY, *L'Eglise Catholique casse-t-elle le mariage?*, Ed. Fleurus/Tardy, Lyon, 1990; Jacques VERNAY, *Les dissolutions du lien matrimonial en droit canonique*, în *AC*, t. XXXII, 1989; Jacques VERNAY, *Le mariage civil en droit canonique*, în *Mariage civil et mariage canonique*, Têqui, Paris, 1985; Michel LEGRAIN, *Les divorcés remariés*, Centurion, Paris, 1987; Armand LE BOURGEOIS, *Chrétiens divorcés remariés*, Desclée de Brouwer, Paris, 1990; Patrick VALDRINI, Jean-Paul DURAND, Olivier ECHAPPE, Jacques VERNAY, *Droit canonique*, éd. Ite, Dalloz, Paris, 1999; Gaston CANDELIER, *Le droit de l'Eglise au service des époux*, Cerf, Paris, 1999; Roger PARALIEU, *Guide pratique du Code de droit canonique*, Ed. Tardy, 1985; Alain SERIAUX, *Droit canonique*, PUF, Paris, 1996; ****Dictionnaire de théologie catholique*, „Mariage”, t. IX, p. IIème, Paris, 1927.

ales în contextul *Noilor Coduri*, civil și penal, care aduc elemente de noutate privind reglementarea familiei și căsătoriei, prevederile actualului Cod al familiei fiind incluse în textul Codului civil (*Legea nr. 287/2009*, publicată în M. O. Nr. 511 din 24 iulie 2009).

Importanța unei astfel de tratări astăzi este de netăgăduit, aceasta reieșind din dezvoltarea subiectului, observând problemele apărute în societatea secularizată din țara noastră, o societate aflată pe calea integrării depline în marea familie europeană (Uniunea Europeană), răspunsurile așteptate de la Biserică pentru rezolvarea crizei morale netrebuind să întârzie. Este de datorita teologilor și a canoniștilor Bisericii să afirme cu tărie, alături de juriști, că instituția familiei trebuie să se bazeze întotdeauna pe unirea liberă și plină de iubire a bărbatului cu femeia, promovând în armonie condițiile pentru încheierea căsătoriei, precum și acordul juridic privind eventualele impedimente care pot apărea din lipsa condițiilor. Față de pericolele actuale, care pot afecta stabilitatea familiei creștine, Părintele Profesor Vasile Mihoc precizează: „Instituția sfântă a familiei este atacată astăzi din toate părțile și prin toate mijloacele. Cel rău pare a-și fi concentrat atacurile josnice asupra fortăreței celei mai puternice a umanității, cea care-i asigură însăși supraviețuirea. Marșul satanic împotriva familiei, a mântuirii și a însăși vieții membrilor ei, pare victorios pe toate fronturile. Lupta credinței pare gata a închina steagul înaintea monstruosului și sângerosului balaur”². Reflectând asupra acestor cuvinte îndreptățite, consider că este momentul cel mai potrivit ca Biserica să ia poziție față de problemele actuale privind familia și căsătoria, mai ales în contextul *Noilor Coduri* care vor intra în vigoare, dar și în perspectiva modificării Constituției României în urma referendumului popular din noiembrie 2009.

Privind această temă, precizez că încă din timpul studiilor seminariale (1992-1997) am fost atras de disciplina *Dreptului canonic*, dorind să studiez cu atenție aspectele canonice ale

² A se vedea lucrarea regretatului Părinte Dr. Constantin MIHOC, *Taina Căsătoriei și familia creștină în învățăturile marilor Părinți ai Bisericii din secolul IV*, Editura Teofania, Sibiu, 2002 (coperta 2), teză de doctorat în teologie.

căsătoriei, constatând încă de atunci multitudinea de probleme ce se impun a fi tratate, dezvoltate și aprofundate, conștientizând că teologii și canoniștii Bisericii noastre pot contribui decisiv la întărirea fundamentului familiei creștine, bazată pe căsătorie, evidențiindu-se aspectele canonice și necesitatea armonizării lor pe bază religioasă-morală cu normele dreptului de stat. Preocupările mele față de o asemenea temă, de mare actualitate, au continuat și în decursul anilor de facultate (1997-2001), abordând în parte acest subiect al administrării Sfintei Taine a Cununii, în teza de licență la disciplina Drept canonic, continuând cu studiile de masterat (2002-2004), ca bursier la Institutul de Studii Superioare în Teologie Ortodoxă de la Chambésy-Geneva (Elveția), la Centrul Ortodox al Patriarhiei Ecumenice, unde am susținut teza de masterat cu tema *Les empêchements au mariage dans la tradition canonique de l'Eglise Orthodoxe et la législation roumaine* (octombrie 2004) sub conducerea științifică a Domnului Prof. Univ. Dr. Vlassios Phidas, rectorul Institutului, Profesor de Drept canonic și Istorie a Bisericii la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Atena. De fapt, discuțiile avute cu Domnia Sa la Chambésy m-au determinat să-mi îndrept atenția spre dezvoltarea în cadrul tezei de masterat a problemei impedimentelor la căsătorie, o temă de mare actualitate aflată pe agenda Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, care ar trebui să aprobe hotărârile de principiu ale celei de-a II-a Conferințe Panortodoxe Presinodale de la Chambésy din 1982. Fiind o temă mult discutată și încă discutabilă, sub aspect canonic și juridic, fiind coordonat în studiile mele de la Geneva de Profesorul V. Phidas, cu adevărat o autoritate competentă în domeniu, am realizat că această temă poate fi abordată și în teza mea de doctorat în Drept canonic, teză susținută public în 2007 la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna”, cu titlul *Căsătoria – Sfântă Taină a Bisericii și instituție juridică de dreptul familiei. Studiu canonic și juridic comparat*, la care am lucrat sub conducerea științifică a marelui canonist și jurist al Bisericii noastre, Dascălul și Părintele nostru, vrednicul de pomenire Arhid. Prof. Univ. Dr. Ioan N. Floca (†2006).

Așadar, prezenta carte, care este o urmare firească a lucrării mele cu titlul *Biserica și instituția căsătoriei. Condițiile administrării căsătoriei. Studiu juridico-canonic*, apărută la Editura

Aius, Craiova, 2008, 252 p. (ediția a II-a, Ed. Christiana, București, 2010), prezintă impedimentele la căsătorie, ca taină a Bisericii și ca instituție juridică de stat, fiind abordate din perspectivă ortodoxă, cu expunerea aspectelor canonice ale tradiției romano-catolice, având ocazia să le aprofundez pe acestea din urmă în cadrul cursurilor și a cercetărilor științifice la Facultatea de Teologie Romano-Catolică a Universității din Fribourg (2004-2005) sub coordonarea Prof. Dr. Pier Virginio Aimone-Braida, de asemenea la Institutul de drept canonic și bisericesc din cadrul Facultății de Drept a Universității din Fribourg (Elveția).

Studierea evoluției legislative privind instituția căsătoriei și prin excelență impedimentele matrimoniale, duce la concluzia necesității expunerii și a precizării cu exactitate a condițiilor canonice pentru cununie din legislația bisericească, numai așa, prin aplicarea normelor canonice, putându-se împiedica acele căsătorii care se bazează pe impedimente. Stabilirea prin lege bisericească a impedimentelor urmărește evitarea diferitelor cauze de natură religioasă, morală și fizică, aceste piedici la căsătorie alterând sănătatea familiei, înrudirea de natură fizică fiind chiar o adevărată maladie care afectează grav unirea bărbatului cu femeia în căsătorie, ducând astfel la afectarea vieții bisericești însași și a vieții sociale. De fapt, rudenia fizică între soți duce la degradarea lor morală și fizică, a rudelor și a copiilor care se nasc în sânul unor asemenea uniri nelegiuite.

În cazul impedimentelor mai puțin grave și în anumite grade se poate obține totuși dispensă, prin aplicarea iconomiei bisericești, acest principiu canonic având scopul corectării, în unele situații, a rigorii legii, însă fără a se face abuz de aplicarea iconomiei bisericești de către autoritatea competentă. Cu toate acestea, se impune, respectând tradiția canonică a Bisericii, aplicarea epitimiilor pentru cei care săvârșesc delikte fără circumstanțe atenuante, fiind vizată aici acrivia canonică pentru a se evita posibilitatea banalizării punerii în practică a normelor canonice. Astfel, trebuie să fie subliniat faptul că întreaga viață a omului se raportează la Dumnezeu și este reglementată de Biserică după învățătura Sfintei Scripturi și după canoanele bisericești, însuși raportul om-Dumnezeu fiind un

raport de acrivie canonică. Lipsa precizării limitelor aplicabilității economiei bisericești și a impunerii acriviei canonice privind impedimentele la căsătorie este un motiv în plus în abordarea cu seriozitate a acestei teme de maximă actualitate.

Lucrarea de față se dorește a fi un ghid juridic-canonic al impedimentelor matrimoniale, de folos pentru teologi, canoniști, juriști, pentru studenții teologi, cât și pentru cei interesați, precum credincioșii Bisericii noastre care doresc să cunoască doctrina canonică ortodoxă și romano-catolică în raport cu actuala legislație civilă privind impedimentele la căsătorie în dreptul familiei și în Noile Coduri din România.

Învierea Domnului,
Craiova, 4 Aprilie 2010

Autorul

